

СТАНОВИЩЕ

за дисертацията на

Павел Валентинов Николов,

редовен докторант по Социална философия

към Философски факултет на Югозападния университет „Неофит Рилски“,

на тема: *„Отношението разум – чувства в епохата на Френското просвещение“*

за присъждане на образователната и научна степен „Доктор“

в професионално направление **2.3. Философия**

от доц. д-р Силвия Кръстева, ЮЗУ „Неофит Рилски“

Дисертационният труд на Павел Николов се вписва в една от най-скоро конституираните се области на философското търсене – философия на чувствата, и с това дисертационният труд може да бъде разгледан като спонтанен отговор на оформилия се в 20. години на 21. философски дух. Затова и тезата, защитавана от П. Николов, е така провокативна и заострена, но това е съвременна рефлексия, от позициите на новите възгледи на 21. към не по-малко острата теза на Хоркхаймер и Адорно от средата на 20. век за Просвещението като епоха на конституиране на модерния разум. П. Николов се изправя срещу един възприет като постулат във философията тезис за Просвещението на страната единствено на инструменталния разум и се посвещава в своето изследване на аргументиране на тезата за балансираната позиция на Френските просветители, по-специално, за отношението на разума и чувствата. Това начинание докторантът вижда и като залог за по-реалистично и освободено от стереотипизация представяне на системата от възгледи за природата и човека в така любопитния период на Френското просвещение.

Дисертацията е в обем от 175 страници, с използвани източници 104, от които на български език 88, на латиница 16. Разгърната е в увод, три глави, заключение. Приведени са изчерпателен брой източници на централните философи, които са цитирани и анализирани коректно, приведен е и по-широк кръг от философски тематични зони, като често възгледите на приведените философи са представени по-общо, без детайли от техните съчинения. П. Николов демонстрира познаване и осмисляне на концепциите на френските просвещенски философи и отлична езикова и философска култура и стил.

Първата глава конструира новата теза, предложена от Павел Николов, за значимостта на чувствата и страстите като дори водеща проблематика при Френските просветители, което ще очертае общия облик на тяхната просвещенска платформа – търсене на рецепта и визия за човешкия живот в една най-добра за човека реализация, което ще изведе тезата на Павел Николов за същинския хуманизъм и умереност на идеите на Френските просветители. А това влиза наистина в противоречие с изразената от Адорно и Хоркхаймер теза за инспирираните от Просвещението дехуманизация и култ към разума, резултирали в по-късните епохи. Първата глава извежда и аргументира поредица от ясно формулирани тези в опозиция на концепцията на Хоркхаймер и Адорно: за инструментализирането и хегемонизирането на разума, за просвещенския култ към числото и общо към математиката като водеща наука, за непризнаването и за нихилиращото отношение към страстите и чувствата. П. Николов убедително извежда аргументация в полза на отхвърлянето на тези възгледи специално за френските просветители. Отлично впечатление оставя полагането на техните възгледи в по-широката рамка на преднововремските философи, по-специално Монтен и Паскал, като тук остава въпросът за разполагането на просветителските възгледи в отношение към началната нововремска философска тематика, и то специално спрямо водещия френски философ от това време – Рене Декарт, както и спрямо останалите силни просветителски школи, което донякъде е направено в сравнение с английското просвещение и това П. Николов ще следва в построяването на дисертацията, но липсва рефлексия и сравнение с представителите на немското просвещение. Тук ще поставя питане към докторанта – кое провокира точно това развитие на Френското просвещение, за разлика, например, спрямо английското и немското, и то след като френската философия на Новото време е дала една от най-силните философски платформи в лицето на рационализма.

Втората глава представя ход на добре построена аргументация през основните концепции на главните представители на Френското просвещение, с едно изключение – възгледите на Д. Хюм. Концепциите за ролята на страстите и чувствата в живота на човека, за отношението към разума и познанието са прегледани през възгледите на Шарл дьо Монтескьо, Франсоа Волтер, Жан-Жак Русо, Клод Хелвеций, Пол Холбах, Жулиен дьо Ламетри, Дени Дидро. Очертават се особено характерни основни тематизации в този изграден от П. Николов интересен, добре осмислен, донякъде кратък, анализ и преглед накуп на възгледите на френските просветители: интерпретирането на познанието през чувствата и страстите, критиката на заварените и схоластични, и метафизически възгледи на епохата, социално заострените проекти на френските просветители с общото

излъчване на един идеал за човешки живот, посветен на щастието на човека в умерен, скромен, посветен на лично усъвършенстване и търсене на смислено познание и труд извървян житейски път. Този дискурс, залагащ на чувствената и сетивна страна на човека, на баланса на чувствата и разума в хуманистично, естествено приемане и разбиране за човека, с проектирането на добродетелите и целите и предназначението на човека в пълнота на неговата природа и заложи, П. Николов ще изведе като „етос“ на епохата, и то специално като „просветителски етос“, което е един от същинските приноси на дисертационния труд.

Третата глава издига есенцията на заявената теза – за наличие на специален „просветителски етос“, както П. Николов го дефинира, във всяка епоха и като вътрешна, закономерна част на всяка исторически сложил се епоха във философското развитие. П. Николов аргументира тезата си с разглеждане на възгледите на представители на такъв етос през философските епохи: Епикур, Буда, Ибн Халдун, Дж. Бруно и Дж. Пико дела Мирандола, Фойербах. Освен с наистина демонстрираните близки тези на представените философи с какво се характеризира излизането на такъв просветителски етос в развитието на съответната епоха, има ли паралели между тези философи, което оформям като питане към докторанта и особено тук с какво се отличава етосът на Френското просвещение в гореизброените проявления на просветителския етос в хода на философските епохи?

Представеният автореферат отговаря на дисертацията. Нямам съвместни публикации с докторанта. Съгласна съм с приносните моменти на дисертационния труд. Представен е отчет за дисертационния труд за проверка с антиплагиат системата Турнитин значително под допустимата стойност.

Предвид иновативните тези и тяхното убедително аргументиране и изградената цялостна визия и преглед във възгледите на философите от епохата на Френското просвещение, реализирани с отлична езикова и философска култура в дисертацията на П. Николов, ще гласувам „ЗА“ присъждането на образователната и научна степен „Доктор“ на Павел Николов за неговата дисертация на тема: **„Отношението разум – чувства в епохата на Френското просвещение“**.

26.04.2025 г.

Доц. д-р Силвия Кръстева

REVIEW

For the Dissertation “*The Relationship between Reason and Emotions in the Era of the French Enlightenment*”

By **Pavel Valentinov Nikolov**,

PhD Student in Social Philosophy,

Faculty of Philosophy, South-West University “Neofit Rilski”

For the acquisition of educational and scientific degree “Doctor”

In the professional field 2.3. Philosophy

By Associate Professor Dr. Silviya Kristeva, SWU “Neofit Rilski”

Pavel Nikolov’s dissertation fits into one of the most recently constituted areas of philosophical research – philosophy of emotions, and thus the dissertation can be considered as a spontaneous response to the philosophical spirit that took shape in the 20s of the 21st century. That is why the thesis defended by P. Nikolov is so provocative and pointed, but this is a contemporary reflection, from the positions of the new views of the 21st century to the no less sharp thesis of Horkheimer and Adorno from the mid-20th century about the Enlightenment as an era of the constitution of modern reason. P. Nikolov confronts a thesis about the Enlightenment on the side of instrumental reason alone, which has been accepted as a postulate in philosophy, and devotes his research to arguing the thesis about the balanced position of the French Enlightenment, in particular, about the relationship between reason and emotions. P. Nikolov also sees this undertaking as a pledge for a more realistic and stereotype-free presentation of the system of views on nature and man in the so curious period of the French Enlightenment.

The dissertation is 175 pages long, with 104 sources used, of which 88 in Bulgarian, 16 in Latin. It is divided into an introduction, three chapters, and a conclusion. An exhaustive number of sources of the central philosophers are cited, which are quoted and analyzed correctly, a wider range of philosophical thematic areas is also viewed, and often the views of the cited philosophers are presented more generally, without details from their works. P. Nikolov demonstrates knowledge and understanding of the concepts of the French Enlightenment philosophers and excellent linguistic and philosophical culture and style.

The first chapter constructs the new thesis proposed by Pavel Nikolov, about the significance of emotions and passions as even a leading issue in the French Enlightenment, which will outline the general appearance of their enlightenment platform – a search for a recipe

and vision for human life in a best realization for man, which will lead to Pavel Nikolov's thesis about the true humanism and moderation of the ideas of the French Enlightenment. And this really contradicts the thesis expressed by Adorno and Horkheimer about the dehumanization and cult of reason inspired by the Enlightenment, which resulted in later eras. The first chapter brings out and argues a series of clearly formulated theses in opposition to the concept of Horkheimer and Adorno: about the instrumentalization and hegemonization of reason, about the Enlightenment cult of number and mathematics in general as a leading science, about the non-recognition and the nihilistic attitude towards passions and emotions. P. Nikolov convincingly argues in favor of rejecting these views specifically for the French Enlightenment. An excellent impression is left by the placement of their views in the broader framework of pre-modern philosophers, in particular Montaigne and Pascal, and here the question remains of the placement of Enlightenment views in relation to the initial modern philosophical theme, and especially in relation to the leading French philosopher of that time – Rene Descartes, as well as in relation to the other powerful Enlightenment schools, which has been somewhat done in comparison with the English Enlightenment, which P. Nikolov will follow in the construction of the dissertation, but there is no reflection and comparison with the representatives of the German Enlightenment. Here I will pose a question to the doctoral student – what provoked this development of the French Enlightenment, in contrast, for example, to the English and German, and this after the French philosophy of the Early Modern Age has provided one of the strongest philosophical platforms in the face of rationalism.

The second chapter presents a course of well-constructed argumentation through the main concepts of the main representatives of the French Enlightenment, with one exception – the views of D. Hume. The concepts of the role of passions and emotions in human life, of the attitude towards reason and knowledge are reviewed through the views of Charles de Montesquieu, François Voltaire, Jean-Jacques Rousseau, Claude Helvetius, Paul Holbach, Julien de La Mettière, Denis Diderot. Particularly characteristic main thematizations are outlined in this one built by P. Nikolov interesting, well-thought-out, somewhat brief, analysis and overview of the views of the French Enlightenment: the interpretation of knowledge through emotions and passions, the criticism of the established scholastic and metaphysical views of the era, the socially sharpened projects of the French Enlightenment with the general emission of an ideal for human life, dedicated to the happiness of man in a moderate, modest, dedicated to personal improvement and the search for meaningful knowledge and labor, projection of life path. This discourse, relying on the emotional, passionate and sensual side of man, on the balance of emotions and reason in a humanistic, natural acceptance and

understanding of man, with the projection of the virtues and goals and the purpose of man in the fullness of their nature and endowments, P. Nikolov will bring out as the “ethos” of the era, and specifically as the “ethos of the Enlightenment”, which is one of the true contributing moments of the dissertation work.

The third chapter raises the essence of the stated thesis – about the presence of a special “enlightenment ethos”, as P. Nikolov defines it, in every era and as an internal, natural part of every historically established era in philosophical development. P. Nikolov argues his thesis by examining the views of representatives of such an ethos throughout the philosophical eras: Epicurus, Buddha, Ibn Khaldun, J. Bruno and J. Pico della Mirandola, Feuerbach. In addition to the truly demonstrated close theses of the presented philosophers, what characterizes the emergence of such an enlightenment ethos in the development of the respective era, are there parallels between these philosophers, which I formulate as a question to the doctoral student and especially here, what distinguishes the ethos of the French Enlightenment from the above-listed manifestations of the enlightenment ethos in the course of the philosophical eras?

The presented summary corresponds to the dissertation. I have no co-author publications with P. Nikolov. I agree with the contributions of the dissertation. A report on the dissertation was submitted for checking with the anti-plagiarism system Turnitin, significantly below the acceptable value.

Given the innovative theses and their convincing argumentation and the built-up overall vision and overview of the conceptions of the philosophers of the era of the French Enlightenment, realized with excellent linguistic and philosophical culture in the dissertation of P. Nikolov, I will vote with “YES” for acquisition the educational and scientific degree “**Doctor**” to Pavel Nikolov for his dissertation: “***The Relationship between Reason and Emotions in the Era of the French Enlightenment***”.

26.04.2025

Assoc. Prof. Dr. Silviya Kristeva